

Prof. J. Jakobsonile
hinnamaksus,
to. 1840. H. Kadari

Diplomitöö
392333

K. Kask.

TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSKAITSKONN

15 $\sqrt{\quad}$ 40
59
TARTU

recept. per andekand
Kask

E.V.

TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSKAITSKONN

16 Sept 1940

№ 59
TARTU

ÕIGUSKAITSE MENETLUS MAKSUNDUSE

ÕIGUSES.

Handwritten in red ink:
Kõik õiguskaitse menetluse
maksud tuleb maksta
Tartu Ülikooli õiguskaitse
ametisse. Vana
määruse järgi ei ole
õiguskaitse ametis
õiguskaitse ametisse
võttes vastu võetud
diplomi.
Kask

AB

2138.

Lõpetanud õiguskaitse. II. XII 40. a.

Kaebemenetlus.

1. Kaebuste K A V A.

a) Riigikohalikele kaebusele kaebus peab vastama.

b) Kaebuste I

I

Menetlust korraldavad normistikud.

1. Maksundusõiguse normistikkudest üldiselt.
2. Menetlust korraldavad normistikud E.V.õiguses.

II

Kaebesutised maksude alal MKS järele.

1. Kohtalikkude haldusinstantside seisukoht põhiseaduse suhtes.
2. Tolli- ja Maksupeakomiteede koosseisud.
3. Riigikohtu ja Tolli- ning Maksupeakomiteede vahekord.

III

Vaidemenetlus.

1. Vaie ja kaebus.
2. Vaide instantsid.
3. Vaide nõuded.
4. Vaide esitamise tagajärjed.
5. Vaide otsustamine.

IV

Kaebemenetlus.

1. Kaebuste esitamine.

- a) Tingimused, millele kaebus peab vastama.
- b) Kaebuste tempelmargistamine.
- c) Kaebuse esitamise tagajärjed.

2. Kaebuste arutamine Tolli- või Maksupeakomitees.

- a) Ettevalmistavad toimingud.
- b) Pooled ja nende õigused.
- c) Taandamine ja taandumine.
- d) Eelmõistu küsimused.
- e) Kaasumine MKS järele.

3. Kaebuse otsustamine.

I

Menetlust korraldavad normistikud.

1. Maksundusõiguse normistikkudest üldiselt.

Moodne riik hangib suurema osa oma sissetulekute maksudest. Maksu iseloomustuseks on ta tasutus. Siin kantakse eraomandist üle teatud õiguspärane rahasumma riigi valdusele, ilma et riik selle eest osutaks mingit nähtavat vastutasu. Õiguspoliitiliselt on osutunud kõige otsustarbekohasemaks riigile sissetulekute hankimiseks just maksutulud. Sest sissetulekute hankimisel, riiklikkudest ettevõtetest, võib riik kasutades oma superordineeritud seisukorda raskendada samaliiki teotsevate eraettevõtete seisukorda ja kindlustada omale monopolisti seisukoha. Selline seisukord ei oleks aga sugugi kooskõlas kodaniku põhiõigustega (õeldu maksab loomulikult ainult n.n. kodanliste riikide kohta.) Asjaolu, et kodanikud ei ole küllalt teadlikud selles, mida nad saavad vastutaks maksude eest ja miks just maksud on õige sissetuleku soetamise viis riigile, on oma mõju avaldanud ka maksundusõiguse normistikule. Maksundusõiguse normistik koosneb ainult absoluutsetest avaliku võimu ettekirjutustest. Tava eioma siin peaaegu mingit tähtsust. Kohustusadressaat asub täiel määral subordineeritud olukorras, vastandina tsiviilõiguslikule kohustusvahekorrale, kus ilmneb koordinatsioon ja vastastikune leppe võimalus. Maksukohustusvahekorra määramine reaalseerimine on avaliku võimu teotsemise privileegium

ja maksundusnormist mitte kinnipidamine kodaniku poolt on sanktsioneeritud karistusega.

Maksundusõiguse normistikud on võrreldes teiste õigusteaduse harude normidega väga noored ja sellepärast kannatavad süsteemipuuduse all. Moodsa maksundusõiguse areng algab õieti peale ilmasõda, kui tekkis tegelik tarvidus suurenenud sissetulekute hankimiseks.

Maksundusõiguse normistikke jagatakse üldiselt materjaalseteks ja formaalseteks. Šveitsi maksundusõigusteadlane prof. Blumenstein on nimetatud jaotuse loojaks. Hiljem liituvad ka teised ja praegu on maksundusõiguse normistiku jagamine materjaalseteks ja formaalseteks õigusnormideks üldiselt tunnustatud. Prof. Blumensteini järele on materjaalsed õigusnormid sellised, mis konstitueerivad maksuõigussuhte. Formaalsed õigusnormideks nimetame aga neid norme, mis määravad maksukohustusvahekorra realiseerimise tingimusi.

Formaalsed õigusnormid jagunevad:

1. Organisatsioonilised - korraldavad maksuasutiste ja maksukaebeasutiste ehituse, asjade allumuse neile asutistele ja ametisikute taandumise ja taandamise korra.

2. Maksundusmenetlust korraldavad. Need normid määravad maksustamise korra - nagu maksustamiseks tarvisminevate andmete saamiseks õigustused ja kohustused, siis saadud andmete põhjal maksu määramist ja teatamist asjaosalistele.

3. Karistusmenetluse normid - näevad ette korra trahvi määramisel, süütegude jälgimisel, juurdlemisel ja korraldavad õiguskaitset neil juhtudel.

4. Sooritus- või sissenõude menetluse normid - määritlevad maksude sunniviisilist sissenõudmist.

5. Õiguskaitse normid.

Siia kuuluvad:

- a) vaidemenetluse normid,
- b) administratiivse kaebemenetluse normid,
- c) ümberotsustamismenetluse normid.

Formaalsed õigusnormid viivad maksundusõiguse süsteemi avaliku õiguse piirkonda, sest nad määravad kindlaks vahekorrad maksukohustusvahekorrad ja avaliku võimuelementide vahel. Nad kujutavad enesest maksundusõiguses kohaldatud haldusõiguse üldisi põhimõtteid.

Käesolevas töös on tähtsad just need õigusnormid, mis kuuluvad formaalsete hulka ja nendest peamiselt õiguskaitse normid.

2. Menetlust korraldavad normistikud

~~E.V. õiguses.~~

E.V. Põhiseaduse § 29 ütleb: Ühtegi avalikku maksu ega koormatist ei või kellelegi peale panna muidu, kui seaduse alusel ja § 124 käsitledes omavalitsuste õigusi märgib: "Neil on õigus seaduse alusel oma ülesannete täitmiseks võtta maksu ning peale panna koormatist".

Need Põhiseaduse §§ sisaldavad Eesti maksuseadus-

te konstitutiivsed alused. Alus mille järele maksustamine sünnib on seadus. Seaduse andmise õigus on aga ainult rahvaesindusel. President oma seadusjõuliste dekreetidega võib kõnealla tulla erikordadel. Järeldus siit: ainult maksuseaduste põhjal tohivad haldus- ja riigiorganid kodanikke maksustada. Üksikaktidega või ka määrustega, mis pole kooskõlas seadusega, ei saa kodanikku maksustada. Iga niisugune akt on tühine. Kodanikul, kelle õigusi sellise aktiga riivatakse, on kasutada kõik õiguskaitsse vahendid Põhiseaduses ja seadustes omistatud õiguste näol. On tarvis esiteks juhtida ametasutise tähelepanu tema seadusevastasele aktile, s.o. kasutada vaide korda ja paluda, et sama asutis, kes seadusevastase akti sooritas, selle parandaks või tagasi võtaks ja edasi, kui see ei peaks andma tagajärgi, kasutada juba kaebekorda, lähetades kaebuse kõrgemale instantsile või ka vastavale kohtule, kui asutis kes on kaevatava akti autoriks, allub kohtu kontrollile.

Põhiseaduse mõtte kohaselt peab igal kodanikul olema õigus pöörduda kohtu poole kohtuliku kaitse saamiseks halduse vastu, sest Eestis kehtib õigusriigi idee, mille järele õigusnorm ei seo mitte ainult kodanikke, vaid ka normi autorit ennast.

Riigimaksude alal on üldseaduseks - lex generaliseks - Maksustamise korraldamise seadus. MKS § 162 ütleb: "Käesolev seadus maksab riigi heaks võetavate maksude ja lõivude suhtes, kui võrd üksikud maksu- ja

lõivuseadused ei tee sellest erandeid". Järelikult MKS ei ole oma jõuastmelt mitte tugevam vastavast eriseadusest vaid nõrgem - eriseadused võivad olla vastuolus MKS-se üksikute paragrahvidega. Alles siis, kui eriseaduses ei ole vastavat paragrahvi, tuleb kohaldada MKS. Siinjuures tuleb arvestada asjaolu, et eriseadustes antud viited on kõik ebaehtsad viited ja MKS-st tulevad nende järele võtta üle mitte üldmõisted, vaid üksikud §§ täpselt tõlgendatutena.

Kui võtame arvesse põhimõtte, et lex posterior derogat legi priori, siis Põhiseaduse muutmise seadus on tugevam kui Põhiseadus, MKS-se muutmise seadus tugevam kui MKS jne., siis saame riigimaksude alal järgmise järjekorra jõuastmete järele:

1. PS muutmise seadus.
2. Põhiseadus.
3. Eriseaduse muutmise seadus.
4. Eriseadused (näit. Tulumaksuseadus, Tolliseadus, Ärimaksuseadus jne.)
5. MKS muutmise seadus.
6. MKS.

MKS sisaldab eneses formaalseid õigusnorme, kuna materjaalsete õigusnormide kogudeks on vastavad eriseadused.

Omavalitsuste heaks võetavate maksude kohta kehtivad: 1) Linnaseadus, 2) Vallaseadus, 3) Maakonnaseadus, 4) Koerte registreerimise ja maksustamise seadus ja 3) Maanteede seaduse muutmise seadus.

II

Kaebeasutised maksude alal MKS järele.

1. Kohtulikkude haldusinstantside seisukoht Põhiseaduse suhtes.

Põhiseaduse mõtte kohaselt kehtib meil kohtumõistlemise monopoolsuse printsiip, mille järele kohtumõistmine on omistatud ainult kohtule, kelle liikmeskond koosneb isikutest, kes vastavad konstitutsioonilisis normes ettenähtud nõuetele. Edaspidi näeme aga, et Maksupeakomitee ja samuti ka Tollipeakomitee koosneb hoopis teistsugustel kaalutlustel koostatud isikutest. Nõuded, mis seatud nende kolleegiumide liikmetele, on erinevad nõuetest, mis kohtute seaduses ettenähtud kohtunikkudele. Peame sellepärast küsima kuidas on võimalik, et asutised, missugused ei vasta konstitutiivsetele nõuetele, ikkagi tegutsevad kohtuaktidega materjaalses mõttes, sest Maksu- kui ka Tollipeakomitee on puhtakujuliselt komplekteeritud haldusametnikkudega, kuid tegutsevad ainult juristiktsiooniliste aktidega.

Põhiseaduses kehtiva monopoolsuse printsiibi järele, kui rakendada seda printsiipi puhtal kujul, võiksid haldusametnikud tegeleda õigusmõistlemisega ainult siis,

kui need ametnikud või ka asutised oleksid õigustatud võtma vastu vaideid ja neid vaideid otsustama. Kuid otsustamine võiks järgneda ainult juhul, kui otsus kodanikku täiel määral rahuldab. Ei rahuldaks otsus kodanikku, siis peaksid nad vaided ilma otsustamata saatma lahendamiseks kompetentsele kohtule, lisades omalt poolt juurde seletusi.

Kodanikud oleksid aga kohustatud vaided alati ettenähtud instantsile esitama. Ilma sellise esitamiseta poleks võimalik edaspidine kohtulik kontroll.

Et monopoolsuse printsiip meie Põhiseaduses ei ole antud mitte keelava ega kinnise printsiibina, siis on selliste kohtulikkude haldusinstantside olemasolu võimaldatud. Oleks aga selle printsiibi järsk rikumine, kui selliste instantside otsused oleksid eriseadustes tunnistatud lõplikkudeks põhiseaduslike kohute kontrolli mõttes. Kui sellise haldusasutise otsuse peale on võimalik kaevata kohtusse, siis on meil olemas PS-es nõutud kohtulik kontroll, milline Maksu- ja Tollipeakomitee suhtes ka olemas.

2. Tolli- ja Maksupeakomiteede koosseisud.

Kaebasutisteks maksude alal loob MKS § 18

1) Tollipeakomitee - kaebuste otsustamiseks tollimaksude ja -tasude ning tolliasutiste poolt võetavate muude maksude ja korraldustrahvide alal.

2) Maksupeakomitee - kaebuste otsustamiseks muude maksude alal.

Nagu ülaltoodust nähtub, määritletakse Tollipeakomitee ülesanded positiivselt, Maksupeakomitee pädevus aga negatiivselt, s.o.: kõikide muude maksude ja trahviasjade alal esinevate kaebuste otsustamine, mis ei kuulu Tollipeakomitee kompetentsi.

Tolli- ja Maksupeakomiteede koosseise käsitlevad §§ 19-25, kusjuures enam rõhku on pandud Maksupeakomitee komplekteerimisele. Tollipeakomitee kohta lausub § 19 ainult: "Tollipeakomitee koosneb esimehest ja kahest liikmest. Esimehe nimetab ametisse Riigivanem Majandusministri ettepanekul ja liikmed - Majandusminister. Tollipeakomitee esimeheks võib nimetada ka Maksupeakomitee esimehe."

Järelikult Tollipeakomitee liikmetelt ei nõuta mingisugust hariduslikku, teenistuslikku ega ealist tsensust, rääkimata kohtuniku kvalifikatsioonist. Isikute hindamine on siin tehtud Majandusministri ülesandeks. Majandusministrist oleneb, keda ta peab kohaseks Tollipeakomitee esimehe kohale ja keda kohaseks liikmeks komiteesse. Kuna Majandusminister tolliala kõrgema juhina sellel alal teotsevate isikute võimeid tunneb, siis peaks sellega kõrvaldatud olema hädaoht, et Tollipeakomiteesse võiksid pääseda juhuslikkude võimetega inimesed.

Kõrgemad nõuded seab MKS §§ 20 ja 21 Maksupeakomitee liikmetele. § 20 määrab, et Maksupeakomitee koosneb alalistest ja ajutistest liikmetest, kusjuures alalised liikmed määrab ametisse Vabariigi Valitsus

isikute hulgast, kes omavad kõrgema õigusteadusliku või majandusteadusliku hariduse, on vilunud maksuseaduste käsitlemises kohtu- või administratiivteenistuses ja kes on vähemalt 25 aastat vanad.

Erand on võimalik ainult ühe alalise liikme kohta, kuid isik kellele tehakse erand hariduslikus nõudes, peab selle eest omama erilist ettevalmistust ja teenistuslikku vilumust maksuasjus. Edasi sama § ütleb, et Vabariigi Valitsuse määrusega võib komisjoni esimeheks olla ainult õigus- või majandusteadusliku haridusega isik.

Maksupeakomitee ajutiste liikmete kohta võib ütelda MKS § 21 ja § 146, Kaubandus-Tööstuskoja seaduse § 10 ja § 17 põhjal, et need peavad olema:

- 1) vähemalt 25 a. vanad;
- 2) ei tohi olla karistatud ebaõigete andmete esitamise ja maksust kõrvalhoidmise pärast;
- 3) peavad olema elanud vähemalt 2 aastat vastava maksuinspektori piirkonnas.

Et seadus ütleb ajutise liikme kohta: ärimaksujate esindaja või tulumaksujate esindaja, siis võiks tulla arvamisele, et tegemist on siin mõne esindaja liigiga, kes kaebasutises kasutaks poole õigusi, kuid arvestades asjaolu, et ajutine liige määratakse kaebasutise koosseisu ja tal on hääleõigus küsimuste lahendamisel, tuleb/järeldada, et MKS nimetatud tulumaksujate ja ärimaksujate esindajatel pole midagi ühist selliste esindajatega, kes kohtutes esinevad, seaduslikkude-, määratud või volitatud esindajate nime all.

3. Riigikohtu ja Tolli- ning Maksupeakomiteede vahekord.

Riigikohus on asutiseks, mille kaudu teostatakse Põhiseaduse nõue, mille järele igal kodanikul on õigus kohtulikule kaitsele. Riigikohus teotseb kassatoorsuse printsiibil. Tolli- ja Maksupeakomiteed aga meritoorsuse printsiibil. Riigikohus ei saa kunagi asendada kumbagi peakomiteed ega anda kaevatud otsuse asemel uut otsust, vaid ta saab seda teha ainult Tolli- või Maksupeakomitee kaudu, andes selleks omapoolseid juhiseid. Kui tarvis, võib Riigikohus peakomiteesid tegevusele sundida või nende tegevust seistada, neid asendada ta aga ei saa.

MKS määrab, et edasikaebus Maksu- ja Tollipeakomitee otsuste peale läheb Riigikohtule, õigemini küll Riigikohtu Administratiiv Osakonnale. Riigikohus on omas otsuses ka aktsepteerinud selle Maksustamiskorralduse seaduse, kui eriseaduse seisukoha ja tunnistanud end kassatsiooni instantsiks Maksu- ja Tollipeakomiteede suhtes, mis teoreetiliselt on õige, kuna nende instantside otsused MKS-es on tunnistatud lõplikeks.

Kaebused Riigikohtule tulevad esitada ühe kuu jooksul, arvates motiveeritud otsuse saamise momendist ja tulevad esitada selle peakomitee kaudu, kelle otsuse peale kaevatakse (MKS § 94).

Kaebusi võivad esitada:

- 1) Maksude Talituse direktor,

- 2) isikud, kelle kaebuste kohta on tehtud peakomitee otsus,
- 3) isikud, kes vastutavad maksu tasumise eest, kuigi nad pole esitanud kaebust maksustamisotsuse peale.

Esitatud kaebused ei pane seisma kaevatud otsuste täitmist. Kui äga kaebajad seda Riigikohtult paluvad, võib viimane panna seisma kaevatud otsuse täitmise kuni kaebuse otsustamiseni (MKS § 95).

Viivituse korral jälgib MKS üldist põhimõtet, s.o. kaebuse võib esitada otsekohe Riigikohtule, minnes mööda sellest instantsist, kelle otsuse peale kaevatakse.

III

Vaidemenetlus.

1) Vaie ja kaebus.

Avaldised, milledega kodanik pöörduv haldusasutise või kohtu poole oma õiguste jaluleseadmiseks, on vaie ja kaebus. Esimeseks kaitsevahendiks neist on vaie. Õigusvastatus, mille vastu protesteeritakse, ei tarvitse muidugi tegelikult olemas olla, vaid jätkub sellest, kui isik arvab, et tema õigusi on rikutud. Sellisel korral esitab ta asutistele, milline õigusvastase akti autoriks on, avaldise paludes veel kord asi otsustamisele võtta. Avaldis, millega kodanik taotleb esialgse otsuse muutmist aktiandja asutise poolt, ongi vaie. MKS nimetab vaiet vastulauseks.

Õiguspoliitiliselt on vaie täiesti põhjendatud: Esiteks on vaide kaudu isikul, kelle õigusi rikuti, palju kergem ja lihtsam neid jälle jalule seada, kui keerukas ja formaalses kaebekorras. Teiseks on ka ametasutise või ametisiku huvides, et ei kuhjuks tema süü läbi kohtule või kõrgemale instantsile asju, millised ta tegevust laseksid paista halvas valguses. Et maksustamistoiming on massiline, siis tuleb siin ette väga

kergesti ebatäpsusi, millede parandamine vaide korras on lihtne, arvestades asjaoluga, et vaidega võidakse taotleda puuduste kõrvaldamist nii faktiliste materjali kui ka seaduse tõlgendamise ja rakendamise alalt.

Vaide arutamine ei ole sekundaarne eksekutiivtoiming, nagu seda on kaebuse otsustamine, vaid vaide põhjal ümberkorraldamisele võetud akti muutmine tuleb lugeda sama asja primaarseks lahendamiseks. MKS seletuskirjas tähendatakse: "Vastulaused ei moodusta kaebekorralduse esimest astet ega oma sellega ka õiguskaitse efekti. Vastulause esitamine on täiendav järk maksustamistoi- mingule."

Asutis, kes lahendab vaidet, on õigustatud vaides tähendatud üksikjuhtumit lahendama hoopis laiemalt või kitsamalt kui provisoorse lahendamise momendil. Kui kohtuasutis peab kord lahendusel olnud üksikjuhu täpselt rekonstrueerima, siis vaideasutis ei pea sellest kunagi kinni.

Vaie erineb kaebusest ka selles, et vaide otsustajaks on alati sama instants, kes oli vaidõ tekitanud akti autoriks, kuna kaebe otsustajaks on alati kõrgem instants või kohtuasutis. Edasi erineb vaie kaebusest veel selles, et vaie paneb põhimõtteliselt alati seisma eelmise otsuse täitmise, kaebus aga mitte.

Side vaide ja kaebuse vahel avaldub selles, et vaie on aluseks kaebusele. Kaebus on rajatud vaide punktidele. MKS § 73 ütleb: "Esialgse otsuse peale esitatud kaebus loetakse vastulauseks, kui sellele otsuse-

le ei ole esitatud vastulauset." Järelikult ei ole kaebust ilma vastulauseta, olgugi, et avaldus on esitatud kaebeasutisele.

2. Vaide instantsid.

MKS-es määratakse ligemalt maksude määramine, maksustamisotsus ja vastulaused 2.jao §§-ga.

Vaide instantsideks oleksid selle järele: maksu-määrajad maksuinspektoriid, tolliinspektoriid, maksu-komisjonid ja MKS § 68 kolmanda lõike järele ka Maksude Talituse direktor, kui tollimaksude määrajaks on olnud Maksude Talituse direktori poolt järelvalve korras määratud ametnik.

Vaie tuleb esitada maksumääranud inspektorile või komisjonile, kusjuures vaided kaupade tollitariifide alla määramise asjus esitatakse vastavale inspektorile ka siis, kui maksumäärajaks oli inspektorile, või Maksude Talituse direktorile alluv ametnik.

(MKS § 65). Kui aga tollimaksu määrajaks oli Maksude Talituse direktorile alluv ametnik, siis tuleb vastulause esitada Maksude Talituse direktorile.

3. Vaide nõuded.

Vaided võetakse otsustamisele ainult siis, kui nad vastavad MKS ülesseatud nõudeile ja on esitatud

seadusliikkude tähtaegade jooksul.

Tingimused, millele peab vastama vaie on loetletud MKS § 66-as, need oleksid:

1. vaie peab olema kirjalik;
2. peab kandma avaldaja allkirja,
3. vaidest peab nähtuma, millise otsuse vastu vaidleb vaide esitaja ja
4. mida ta palub.

Peab arvama, et toodud tingimused on tingimusteks, milledest ühe puudumisel vaiet ei ole. Siia peaks lisanduma veel õigeaegne esitamine, sest on selge, et juhul, kui otsus on kasvanud seadusjõusse, ei saa olla vaiet. Vaie võidakse nüüd esitada ainult juhul kui tähtaeg on endistatud.

MKS § 66 näeb vaide esitamiseks kolm teed:

1. isiklikult,
2. kolmanda isiku ja
3. posti kaudu, kusjuures vaie loetakse õigel ajal esitatuks, kui ta on postile pandud hiljemalt tähtaja lõppemise päeval.

Vaide esitamise tähtajaks on MKS § 65 järele 2 nädalat, arvates revideerimise või kontrollrevideerimise andmete kuulutamisest, postisaadetiste juures aga postiasutise teadaande kättesaamise päevast. Eriseadused näevad siin aga tihti ette teistsuguseid tähtaegu, näiteks Tulumaksuseaduse järele tuleb vaie esitada hiljemalt 1. augustiks jne.

Kui vaide esitajaks on kolmas isik, siis peab see

kolmas isik olema varustatud volitusega.

ET MKS § 66 üksikud nõuded ei ole ligemalt määritletud, siis tuleb siin nende täitmisel käia Administ-ratiivmenetluse seaduse järele. AMS § 16 määrab, et vaideid ei tohi esitada suusõnaliselt ega telegraafi teel. Järelikult ei saa vaiet avaldada protokollaar-aktina, vaid peab tingimata olema sisse antud kirja-vormis; peab olema kirjutatud ametasutisele arusaada-valt ja eesti keeles.

Allkirja vaidele võib ka keegi teine isik anda, kui vaideandja ise on kirjaoskamatu või mingi haiguse või kehavea tõttu ei saa allkirja anda. Kui allakir-jutajaks on teine isik, siis peab aga olema ära tä-hendatud, miks asjaosaline ise ei saa alla kirjutada.

Juhul, kui vaie on adresseeritud valesti, peab asutis või ametnik, kui see asjaolu takistab asja lahendamist, sellest teatama asjaosalisele ja määra-ma kohase aja vea parandamiseks; kui selle tähtaja jooksul viga ei parandata, alles siis loetakse vaie esitamatuks; kui aga parandatakse, siis loetakse ta algkujul õigelt sisseantuks (AMS § 20).

Vaidest peab nähtuma, millise otsuse vastu vaid-leb vaide esitaja ja mida ta palub. MKS § 69 järele juhul, kui vastulauses on puudutatud ainult üksikuid otsuse osasid, ei võeta arutusele küsimusi, mida vas-tulause ei puuduta otse ega kaudselt.

Kui vaide lahendamine kuulub komisjonile, siis vaide arutamise ajast teatatakse vaide avaldajale vä-

hemalt nädal aega enne arutamist, selleks, et ta komisjoni istungil võiks kaitsta oma huve ((MKS § 71).

Tempelmaksu seaduse järele on kõik vaided riigi ja omavalitsusmaksude ja maksutrahvide asjus, kui ka vaiete lisad, tempelmaksuvabad.

4. Vaide esitamise tagajärjed.

Vaide esitamise tagajärjed on:

- 1) Vaie paneb seisma maksustamisotsuse täitmise,
- 2) kutsub esile maksustamisotsuse ümberotsustamise.

Et toiming, mille peale vaie esitatakse, on eba-
küps ja seadusejõusse kasvamata, siis on loomulik, et
ka selle toiminguga tagajärjed on tühised ja neid ei võe-
ta täitmisele enne asja teistkordset läbivaatamist.

MKS § 67 järele: "Vastulause esitamine paneb seisma
maksustamisotsuse täitmise kuni vastulause otsustami-
seni, välja arvatud otsused tollimaksude ja tolliasu-
tiste poolt võetavate muude maksude alal." Kui aga
maksuinspektor leiab, et otsuse täitmise viivitamine
võib muuta küsitavaks või raskendada maksu sissenõud-
mist, siis on tal õigus nõuda maksukohuslaselt küllal-
dase tagatise esitamist. Ei esitata nõutud tagatist
maksuinspektori poolt määratud tähtajaks, võib asuda
maksustamisotsuse täitmisele.

Järelikult võib vaie esile kutsuda ka otsuse

täitmise kindlustamise. On mõeldav, et maksukohuslane teatud tingimustel vaidemenetluse korras püüab pikendada või koguni vabaneda maksu tasumisest. Selle asjaolu vältimiseks võibki maksuinspektor võtta ette maksutasumise kindlustamise.

Maksunõude kindlustamise korral käiakse MKS § 118-as antud viite põhjal administratiiv- (vastuvaidlemata) sissenõuete kohta maksvatēs seadustes või Riigi töövõtete ja hangete seaduses ettenähtud tagandi nõuete kindlustamise järele.

5. Vaide otsustamine.

Vaide otsustamine on maksustamise otsuse uuesti ümberotsustamine. See on puhtakujuline primaarne eksekutiivtoiming ja sünnib nende materjalide järele, millega järele sündis eelmise maksustamisotsuse tegemine, juurde arvatud veel vaidele juurde lisatud uued tõendid ja ka ametasutise või ametisiku omal algatusel ex officio kogutud tõendid. AMS § 49 järele peab asjaosaline avalduse esitamisel esitama kõik andmed ja tõendused, mis tal asja kohta olemas, kui tarvilik peab ametasutis ise koguma asja otsustamiseks tarvilikke andmeid, omades ühtlasi ka õiguse asjaosaliselt täiendavate andmete ja tõendite nõudmiseks, määrates selleks tähtaja. AMS § 50 järele tuleb asjaosalistel asjaolude selgitamisel võimaldada oma õiguste kaitsmine. MKS § 71 järele peab vaide avaldajale, juhul kui vaide tuleb arutusele komisjonis, teatama vähemalt nädal

aega enne arutamist, selleks, et ta komisjoni istungil võiks kaitsta oma huve. Kui vaide otsustamine kuulub inspektorile, või mõnele teisele üheisikulisele haldusinstantsile, siis vaide arutusele tulekust ei teatata, vaid asja otsustab inspektor või inspektori nimel keegi ametnik ametkonnast, ilma asjaosaliste juuresolekuta. Ametisik- või ametasutis otsustab tõendite üle oma äranägemise järele. Ta võib jätta tõendi arvestamata, kui tema arvates tõend ei ole õige. Samuti oleneb ametasutisest kas ta loeb asjaolu tõendatuks või mitte. Otsus, mis vaidemenetlusel saabub, ei ole teoreetiliselt mitte haldusotsus, vaid puhtakujuline halduskorraldis.

^{Vaide}
~~Vastulause~~ otsustamisel tühistub esialgne otsus kõigi tagajärgedega, kuid selle otsuse täitmise kindlustamiseks rakendatud abinõud jäävad jõusse kuni uue korralduseni, millised korraldused, vastavalt uuele otsusele inspektor teeb viivitamata.

IV

Kaebemenetlus.

1. Kaebuste esitamine.

a) Tingimused, milledele kaebus peab vastama.

Kaebused tulevad MKS § 72 järele esitada:

1) tollimaksude- ja tasude ning tolliasutuste poolt võetavate muude maksude kui ka korraldustrahvide alal - Tollipeakomiteele;

2) muude maksude ja trahviasjade alal - Maksupeakomiteele.

Tolli- ja Maksupeakomiteed võtavad kaebused arutusele kui nad on esitatud 2 nädala jooksul kaevatava otsuse kätteandmise päevast arvates, kui vastavus eriseaduses ei ole nähtud ette teist tähtaega.

Esitada tulevad kaebused sama inspektori kaudu, kelle otsuse peale kaevatakse. Muidugi ei lükata sellepärast, kui kaebus esitatakse otsekohe kaebeasutisele, kaebust tagasi, mis oleks vastuolus üldiste haldusõiguslike põhimõtetega. Kaebuste esitamist vastava inspektori kaudu tuleb lugeda soovitavaks, et vältida asjatut ajakulu.

Ei ole tähtis kuidas kaebus Tolli- või Maksu-peakomiteesse saabub. Seda võib teha isiklikult, kolmanda isiku või ka posti kaudu. Posti kaudu loetakse kaebus õigel ajal esitatuks, kui ta on pandud postile hiljemalt tähtaja lõppemise päeval. Oluline siin on kirjal asetsev postitempel. Allkirja juures, või ükskõik kuskohal kirjal olev kuupäev ei oma tähtaja suhtes mingit juriidilist tähtsust, küll võib see aga tähtis olla mõnesuguste tsiviilvahekordade arutamisel. Sellepärast ei ole tähtis kunas õigel ajal posti pandud kiri sihtkohta jõuab.

Kui kaebuse esitajaks on kolmas isik, siis peab see isik olema varustatud volitusega. AMS § 12 järele võib volitus antud olla notari, kohaliku vallavalituse või politsei poolt tõestatud volikirjade kaudu, kui ka kirjalikus avalduses ja suusõnaliselt vastavas ametasutises, kus see kantakse protokollis.

Inspektor, kellele kaebus esitati, saadab kaebuse peale üksikasjalist kontrolli Maksude Talituse direktori kaudu vastavale peakomiteele, esitades tarbekorral kaebusele ka omapoolse seletuse. Kaebuse saatmine Maksude Talituse direktori kaudu on tarvilik selleks, et direktor võiks kaebusega tutvuda, sest direktoril on õigus peakomitees esineda Maksude Talituse huvide kaitsjana, MKS ei nõua aga kaebusele ära kirja lisamist, nagu see nõuetav AKK järele ja sellepärast on võimalik kaebusega tutvuda ainult eespooltoodud läkitamisel direktori kaudu.

Et vaie on aluseks kaebusele, siis ei saa kaebuses ka enam midagi uut tuua juurde. Võib ainult kaevata vaide kohta tehtud otsuse peale. MKS seletuskiri ütleb: "Peaks lubatama tuua esile kaebuses ka teisi taotlusi, siis tuleks inspektoril kaebuse saamisel alata uuesti toimetust, mis vajalik vastulause otsustamiseks. Vastulausete esitamiseks ettenähtud tähtaeg kaotaks sel juhul igasuguse tähenduse, asja toimetamine veniks asjatult pikale ja segaks ning raskendaks maksuasutiste tööd." Sellepärast kaebuses võib paluda esialgse otsuse tühistamist ainult nendel põhjustel, mis vastulauses juba avaldatud. Peaks esitatama niisugune uute põhjendustega kaebus enne vaide tähtaja lõppu, siis loetakse see MKS § 73 põhjal vaideks. Peale vaide tähtaja lõppu esitatud uute põhjendustega kaebus jäetakse läbi vaatamata.

Juhul, kui inspektor keeldub arutamast asja, mis allub temale, või keeldub uuendamast vastulause tähtaega, või mõne sisulise puuduse tõttu jätab kaebusele käigu andmata, siis võib kaevata otsekohe peakomiteele ühe nädala jooksul, arvates otsuse kättesaamisest. Selle paragrahvi õigusi võib kaebaja kasutada juhul, kui tal puudub võimalus kaevata koos sisulise kaebusega. Kui aga kaebajal on veel võimalus olemas, siis saab ta ka koos kaebusega asja sisu kohta kaevata määruste üle, mis sisuliselt asja ei otsusta. (MKS üldkomisjoni seletuskiri).

MKS § 75 seab kaebusele järgmised nõuded:

1) Kaebuse vorm peab olema kirjalik. AMS järele

ei ole võimalikud protokollaarkaebused.

2) Sisus nõutakse:

a) kaebuses peab olema märgitud kaebaja nimi, perekonnanimi ja elukoht, kui see ei selgu asjatöötusest;

b) peab nähtuma, kelle otsuse peale kaevatakse;

c) millise otsuse peale kaevatakse;

d) kas kaevatakse terve otsuse või selle üksikute osade peale, viimasel juhul ka milliste osade peale kaevatakse;

e) mida kaebaja nõuab;

f) milliste asjaolude ja seadustega ta põhjendab oma nõuet.

Kui kaebus ei vasta punktide a,b,c nõuetele, siis inspektor, kelle kaudu kaebus lähetatakse, teatab sellest kirjalikult kaebajale, pannes ette kõrvaldada puudused kahe nädala jooksul, arvates teate saamise päevast. Kui kaebaja ei kõrvalda antud tähtajaks puudusi, siis ei saadeta kaebust edasi ja ta loetakse mitteesitatuks. Kaebaja võib aga esineda uue kaebusega ülejäänud kaebe tähtaja jooksul.

Punktides a,b,c toodud põhjused kutsuvad sellega MKS § 76 põhjal esile kaebuse seistamise. Mis teha aga juhusel, kui kaebus ei vasta punktidele d,e,f? Esitatud küsimusele ei leidu vastust MKS-es. Kohtupraktikas leiame Riigikohtu Ad.osak. otsuse nr.338-II-1934.a., milles on lahendatud punkt f esinev juhtum, kus kaebaja on jätnud märkimata milliste asjaolude ja seadustega ta põhjendab oma nõuet. Eespool ni-

metatud RAO otsuses on tähendatud et MKS ei näe ette, et selle tagajärjeks peab olema kaebuse läbivaatamata jätmine, mispärast üldlauselise kaebuse tagajärjeks võiks seega olla üksnes kaebuse tagajärjeta jätmine, kui Maksupeakomitee ei leia säärase kaebuse küllaldaselt põhjendatud olevat. Järelikult p.f toodud nõuete täitmata jätmine toob enesega halvemal juhusel ainult kaebuse tagajärjeta jätmise.

Punkt e täitmata jätmine, kutsub muidugi välja kaebuse mitterahuldamise, kuid ka siin peab otsusele jõudma analoogiliselt eelmisele otsusele, et kaebus peaks leidma läbivaatamist ja Maksu- või Tollipeakomitee peaksid kaebuse läbivaatamisel tegema vähemalt järeldusi teenistuse järelvalve seisukohalt.

Punkt d toodud nõuete mittetäitmise pärast on Maksupeakomitee omas otsuses 643-R-1936 jätnud kaebuse tähele panemata põhjendades, et MKS § 75 seab kindlad nõuded kaebusele ja kuna käesoleval juhul neid täidetud ei ole, tuleb kaebus jätta tähelepanemata.

Kaebusele tuleb lisada tõendused, nii palju kui nende tõendite hankimine on kaebaja võimuses. Kui tõendid on mõnes ametasutises, siis peab kaebaja teatama, millised on need tõendid ja kus nad asuvad. Sellisel korral muretseb Tolli- või Maksupeakomitee tõendid ise.

b) Kaebuse tempelmargistamine.

Enne kaebuse arutusele võtmist kontrollitakse, kas on täidetud Tempelmaksu seaduse nõuded. Need nõuded on Tempelmaksu tariifi järele määratud 60 senti

igalt poognalt, kusjuures poogna suurus on antud Tempelmaksu seaduse § 5-ga. Sellejärel loetakse poognaks iga neljanurgeline paberileht, mille lehekülje suurus ei ületa pikuti 40 sm ja 25 sm laiuti.

Lisadelt nõutakse tempelmaksu 20 senti poognalt, kui aga üks lisa on üle 4 poogna, siis 10 senti igalt järgnevalt poognalt. Raamatupidamise raamatute juures leheküljed võivad ka suuremad olla § 5 ettenähtud suurusest.

Et MKS § 92 järel kaebajale saadetakse kirjalik teade motiveeritud otsusena ja Tempelmaksuseaduse §15 p.1 alusel, juhul, kui nõutakse või on tarvilik ka kirjalik vastus, on avaldise andja kohustatud samal määral kui avaldisele, lisama tempelmarke ametasutise poolt antud vastuse jaoks - siis kokkuvõttes on tarvilik kaebus tempelmargistada üks kroon 20 sendi suuruse tempelmaksuga.

Tempelmaksu tasumata jätmise korral ei ole maksuinspektorid, maksukomiteed ja teised ametisikud ja asutised, kelle kaudu kaebus esitatakse, õigustatud kaebust lükkama tagasi, vaid peavad isikule, kes kaebuse esitas, kirjalikult teatama, et täitmata on Tempelmaksu seaduse nõuded. Tempelmaks tuleb nüüd tasuda kahekordselt ühe kuu jooksul. Kui isik kuu aja jooksul tempelmaksu ei tasu, nõuab selle sisse kohalik maksuinspektor, kelle avaldus või ärakiri saadetakse nädala jooksul, arvates tähtaja möödumisest.

Tempelmaksu võib tasuda mõnesse Eesti Panga osakonda, kelle kviitung siis kaebusele lisatakse, võib

aga ka margid vastavas summas kleepida kaebusele. Markidest võib kirjutada läbi kaebuse kirjutamise kuupäeva ja oma allkirja. Kui tempelmarkidest kuupäeva ja allkirja läbikirjutatud ei ole, siis kustutab tempelmargid ametasutis.

c) Kaebuse esitamise tagajärjed.

Kaebuse esitamise tagajärjeks on, et ta suspendeerib kaevatud akti kehtejõu formaalses mõttes. Eelõeldu maksab aga tegelikult ainult normatiivtoimingute suhtes, sest puhtfaktilise tegevuse alal ei ole tarvis vahet teha materjaalse ja formaalse kehtimise vahel kaebuse esitamine ei pane aga seisma kaebuse toimejõudu; maksud, mis määratud maksustamisotsusega nõutakse sisse vaatamata sellele, et kaebus on saadetud Maksu- või Tollipeakomiteele.

Kui soovitakse täitmise edasilükkamist, siis tuleb sellekohane palve esitada Maksude Talituse direktorile, kes võib maksustamisotsuse täitmise panna seisma kuni kaebuse otsustamiseni. Direktor võib oma äranägemise järele nõuda ka maksu kindlustamist (MKS § 78).

Direktori eitava otsuse peale võib ühe nädala jooksul, arvates kaevatava otsuse saamise päevast, kaevata vastavale peakomiteele. Kaebus tuleb lähetada direktori kaudu.

Teiseks kaebuse esitamise tagajärjeks on asjaolu, et vaieldava asjaolu lahendus devalveerub vastava inspektori või komisjoni käest kaebeasutisele. Momendist mil kaebus on saabunud Maksu- või Tollipeakomiteesse,

ei tegele maksustajad enam tüliküsimusega, vaid kogu lahenduse koos uue otsusega, juhul kui eelmine ei osutu seadusepäraseks, annab kaebasutis.

2. Kaebuse arutamine Tolli- või Maksu- peakomitees.

a) Ettevalmistavad toimingud.

Kaebuse jõudmisel Peakomiteesse selgitatakse kõigepealt veelkord, kas kaebus vastab kõigile MKS § 75 nõuetele, kas ta on esitatud õigeaegselt ja kas on täidetud Tempelmaksu seaduse nõuded. Kui kõik takistused on kõrvaldatud, siis MKS § 80 järele kaebuse saabumisel peakomiteesse selgitab asja ettekandja, kas esitatud andmed on küllaldased kaebuse otsustamiseks. Juhul, kui andmed ei osutu küllaldaseks, on peakomitee esimehel õigus:

1) nõuda Maksude Talituselt ja inspektoritelt seletusi kaebuse kohta, samuti täiendavate andmete kogumist;

2) koguda vajalikke andmeid teistelt riigi- ja omavalitsusasutistelt või nende kaudu;

3) panna ette kaebajale anda täiendavaid seletusi.

Siin avaldub täielikult uurimispõhimõte, mille järele ametasutisel on vabad käed andmete kogumiseks. Uurimispõhimõte on vastand tsiviilprotsessis valitsevale võistluspõhimõttele, mille järele kohtunik on täiesti passiivne pool. Formaalne tõde, mis siin

leitakse, ei tarvitse sugugi olla õige; oleneb pooltest, kuidas nad oma tõendid kohtule ette kannavad. Juhtub, et kostja võtab omaks vastaspoole väited ning kohus peab sellega arvestama. Teisiti on aga uurimisprintsipi juures, siin otsitakse materjaalset tõde. Kohus on aktiivne tõendite hankimisel ning kostja õigeksvõtul puudub, juhul kui kohus seda õigeks ei pea, igasugune tõenduslik jõud.

Tõendite hankimine sünnib kantseleilises korras peakomitee esimehe nimel. Pärast asja ettevalmistamist määrab peakomitee esimees asja arutamisele peakomitee istungil (§ 81). Istungi päeva teatamine on kohuslik. Sellest tuleb teatada kaebajale ja Maksude Talitusele hiljemalt kolm päeva enne istungit.

b) Pooled ja nende õigused.

MKS § 82 ütleb: "Peakomitee istungid on kinnised. Neist võivad võtta osa ainult isikud, kelle kaebust arutatakse, nende volinikud, maksudevalitsuse esindajad ning peakomitee poolt asja selgitamiseks kutsutud isikud." Järelikult on siin viidud läbi kinnisuse põhimõtte kõige järsemal kujul. Näiteks meie tsiviilprotsessis on pooltel ka sel juhul, kui istung seaduse või poolte soovil on kuulutatud kinniseks, ikkagi õigus kaasa tuua istungile omalt poolt teatud arv juuresolijaid. Siin on see aga keelatud.

Maksude Talituse esindajaks peakomitees on Maksude Talituse direktor, või see inspektor, kellele alluvas asjas kaebus on esitatud. Nad võivad saata peakomiteesse Maksude Talituse esindajatena neile alluvaid ametnikke või volinikke üld- või eriettekir-

jutuste või üld- või erivolituste põhjal. Prof.A.T. Kliimann (Haldusprotsess lhk.204) kirjutab üldvolituste kohta: "Kohtud tohivad neid aga arvestada üksnes sel juhul, kui üldvolitatu on vastavalt asutiselt saanud ka veel ad hoc ettekirjutuse kohtus esinamiseks. Senises halduskohtutegeluses ilmnenu teissugune arvamus ei pea paika, sest avalikkude õiguste ülddelegeering peab alati naalduma sellekohasele seadusis extra ettenähtud volinormile, millist praegu kehtiv haldusõigus, välja arvatud kaitseseisukorraõigus, ei tunne."

MKS üldkomisjoni seletusest nähtub, et kaebaja Maksude Talituse esindaja peakomitees pooltena, kellele õigused ja kohustused seletuste andmises ja täiendavate tõendite esitamises, on täiesti võrdsed. Kaebajate ja Maksude Talituse esindajate mitteilmine ei takista asja arutamist ega otsustamist.

Asjaarutusel peavad kaebaja ja Maksude Talituse esindaja esile tooma kõik asjaolud, millele rajatud nende nõuded ja vaidlused ja esitama kõik neil olevad tõendused või nimetama tõendused, mida nad ei saa esitada. MKS § 86 järele võivad pooled tuua asja selgituseks uusi väiteid. Uute asjaolude või tõendite esiletoomise juhul lükkab peakomitee vastaspoole põhjendatud palve asja arutamise edasi, määrates võimaluse korral kohe uue istungi päeva ja teatades sellest asjaosalistele.

Tekib küsimus, mida mõista "uute asjaolude" all, kas võivad pooled peakomitees esitada igasuguseid uusi

asjaolusid, või on see kuidagi piiratud? MKS § 75. Järele võib kaebusi esitada ainult otsuse selle osa vastu, mille kohta oli antud vastulause. Riigikohtu Adm.osak.otsuses 41-II-1936 on antud ligem lahendus selle kohta, kuidas tõlgendada MKS § 86. Sellejärele võib uusi asjaolusid ja tõendeid esile tuua ainult siis, kui need on toodud nende asjaolude selgitamiseks ja tõendamiseks, millest märgitud MKS § 75. kohaselt koostatud kaebuses; lubatud ei ole aga sarnaste asjaolude ja tõenduste esile toomine, mille alusel kaebuse otsuse tühistamist ei ole taotletud ja mis ei ole antud kaebuses toodud asjaolude ja tõenduste kinditamiseks, milline asjaolu teeks ülearuseks MKS § 75. ülesseatud nõuded.

MKS § 85. on lubatud ühe asjaosalise palvel asjaarutamise edasi lükkamine, kui on toodud esile uusi tõendusid. Asjaarutamise edasilükkamine ei tarvitse aga tingimata järgneda igale uuele tõendile ja sellele järgnevale vastaspoole palvele, vaid siin peakomitee ikkagi suvaliselt otsustab, kas esiletoodud tõenditel on oluline tähtsus järgnevale otsusele või mitte. Kui peakomitee leiab, et tõendil oluline tähtsus on, siis lükkab ta asja arutamise, vastaspoole palvel, edasi, vastasel korral ei tee ta seda aga mitte.

Tõendid tulevad esitada hiljemalt esimesel istungil, kus arutatakse asja. See on tarvilik, et mitte kunstlikult protsessi venitada. Kui aga asja arutamise käigus tekib tarve esitada täiendavaid tõendeid,

siis on poolel see lubatud kuni asja täieliku otsustamiseni. Ei luba peakomitee seda, siis on see põhjuseks kaebuse esitamiseks. Riigikohtule.

Oma väidete tõestamiseks on asjaosalistel õigus kasutada ka tunnistajaid ja asjatundjaid. Selleks tuleb avaldada soovi kaebuses või peakomitee istungil. Peakomitee otsustab suvaliselt kas palve rahuldada või mitte. Tunnistajate ja asjatundjate ülekuulamise kulud jäävad poolte kanda. Maksupeakomitee otsuses nr. 2623-R-1932 on öeldud: "Maksupeakomitee ei ole kohustatud ise tunnistajaid välja kutsuma, kuna see on ühenduses sõidukuludega ja riigi eelarves ei ole selleks vastavaid summasid ette nähtud." Tasu tuleb tunnistajatele ja asjatundjatele maksta Majandusministri poolt määratud normide järele. Asjatundja võib jääda ilmumata ilma mõjuva põhjuseta ainult siis, kui ta elab istungi kohast kaugemal kui 15 klm.

Asjatundjaid ei vannutata, küll aga tuletatakse neile meelde enne ülesande täitmist, et nad on kohustatud ülesande täitma erapooletult, õiglaselt ja kooskõlas seadustega ja määrustega ning hoidma saladuses kõik nendele ülesande täitmisel teatavaks saanud andmed.

Maksude Talituse direktoril on õigus, kui ta leiab, et maksustamine ei ole kooskõlas maksvate seadustega ega asjasolevate andmetega, paluda peakomiteed maksustamist tühistada, vaatamata sellele, kas see mahub antud maksukohuslase kaebuse piiridesse või mitte ja Maksupeakomiteel tuleb Maksude Talituse direktori poolt

ettetoodud asjaolud sisuliselt kaaluda, sest asjaarutamise kord Maksupeakomitees ei nõua, et Maksupeakomitee peab asja arutama ainult kaebuse piires ja ainult selle piires ka ise andmeid koguma või asjaosalistelt neid vastu võtma (RAO 276-II-1933).

Mis puutub Peakomitee enda algatusse, siis peakomitee võib aga ka omal algatusel nõuda kolmandatelt isikutelt või asutistelt kirjalikke seletusi, jälgides MKS § 45-da eeskirja.

§ 45-da järele võib maksukohuslase või oma algatusel nõuda kõiki teateid riigi ja omavalitsuse asutistelt. Krediitasutistelt võib andmeid nõuda aga ainult Majandusministri erilisel loal, kui need teated puutuvad krediitasutiste klientidesse ja viimaste varadesse ning tuludesse ja kui vastavatest eriseadustest ei järeldu teisiti.

c) Taandamine ja taandumine.

MKS § 39 järele peab asjatundja, loomulikult ka tunnistaja aga ka Tolli- või Maksupeakomitee esimees või liige taanduma järgmistel põhjustel:

1) asjas, mis puudutab teda ennast, ta abikaasat, sugulasi ülenevas või alanevas joones või sugulasi külgjoones kuni neljanda astmeni või hõimlasi kuni teise astmeni, samuti isikut, kelle teenistuses ta seisab;

2) asjas, mis puutub ta eestkostmisel või hoolda-

misel olevaisse isikuisse, ta kasulapsesse või kasu-
vanemasse;

3) asjas, milles ta oli või on asjaosalise sea-
duslik esindaja või volinik;

4) asjas, millest on huvitatud ta ise või isik,
kelle volinikuks või esindajaks ta oli või on, või
kes on temaga punktides 1 ja 2 nimetatud vahekorras;

5) asjas, mille järgi tema vastu on alatud dist-
siplinaar- või kriminaaltoimetus.

Asjaosaline võib nõuda taandamist enne asja aru-
tusele võtmist, hiljem võib ta seda teha ainult siis,
kui põhjus tekkis peale arutuselevõttu, Palujalt või-
dakse, kuid ei olda kohustatud, nõudma taandamise põh-
juste tõendamist.

Taandamise järele valvab peakomitee esimees, kui
taandumine puudutab peakomitee liiget (§ 39).

Jätab peakomitee taandamise palve tähelepanemata,
siis on see üheks edasikaebamise põhjuseks. Kui otsu-
se tegemisest võtab osa peakomitee liige, kes ex lege
oleks pidanud taanduma, siis ei tee see veel otsust tü-
hiseks, kutsub aga esile teenistusõigusliku vastutuse
küsimumise.

d) Eelmõistu küsimused.

Eelmõistu küsimuste all mõistame üldiselt olu-
korda, kus küsimuse otsustamine sõltub teise amet-
asutise otsusest samas küsimuses. Aluseks võttes teh-
tud otsust, asub asutis, kes otsuse peab langetama,

alles siis tegevusse, kui eelmine instants oma otsuse on teinud.

MKS-es on eelmõistu küsimus lahendatud § 93-ga. On võimaldatud oodata ära kuni küsimuse lahendamiseni kohtu- või valitsuse asutises. Pole aga ka tingimata vajalik otsuse äraootamine, sest peakomitee võib asuda äraootavale seisukohale, võib aga eelmõistu ka mitte arvestada. Järelikult peakomitee otsustab suvaliselt, kas oodata ära küsimuse lahendamine või mitte.

Kui aga eriseaduse põhjal nõutakse, et enne otsuse tegemist tuleb oodata ära küsimuse lahendus vastavas kohtus, siis tuleb peakomiteel sellejärele käia. Sellistest asjadest võib nimetada: abielulahutust, siis tempelmaksu ja lõivude küsimused ja kinnistumaksud, mis kuuluvad tsiviilkohtu kompetentsi. Sel korral pannakse inspektori otsuse täitmine seisma kuni kaebuse otsustamiseni peakomitees, nõudes tarbekorral maksude kindlustamist seaduses ettenähtud viisil.

e) Kaasumine MKS järele.

Kohtupraktikas on osutunud tarvilikuks, et isikud, kelle huvid kohtuotsusega võivad kannatada, ka asjaarutamisest osa võiksid võtta; või ka vastupidi, et teostada regressiõigust, kutsutakse protsessist osa võtma, ühe poole palvel, kolmas isik, kelle kaudu hiljem siis on võimalik teostada regressiõigust. Esimene juhus oleks kaasumine kaasuvate initsiatiivil, teine aga kaasumine võistjate initsiatiivil,

Edasi leiame veel kaasumist ex officio ja ex lege. Ex officio kutsub kohus uurimisprintsibi põhimõttel

kaasuja ise. Ex lege kaasujad kaasuvad aga seaduse järelle ja neile peab kohus istungist alati teatama.

MKS-es nähtub selgesti kaasumine kaasuvate initsiatiivil ja kaasumine ex lege. Et aga MKS § 97¹ järelle juhtudel, kui MKS vastavat sätet ette ei tule, kasutamisele tuleb Maksupeakomitees administratiivkohtukord, siis arvestades asjaoluga, et tähendatud paragrahvi viide on ebaehtis viide, võivad kasutamisele tulla ka teised juhud.

Kaasumine kaasuvate initsiatiivil on antud MKS § 74-ga. Selle järelle võivad kaebusi esitada niihästi isikud, kellede vaiete peale otsus tehtud, kui ka isikud, kes vastutavad maksu tasumise eest, olgugi, et need isikud pole esitanud vaiet esialgse otsuse peale. Palve tuleb esitada vastavale peakomiteele enne asja otsustamist. Esitamise momendil kaasuv isik või tema volinik peab olema kohal. Palvele peavad olema lisatud ära kirjad võistlejatele ja kutsutud kaasujatele. Peakomiteed otsustavad asja suvaliselt, eitava otsuse peale võib aga erikaebe korras edasi kaevata Riigikohtu Administratiivosakonnale.

Kaasuja, esineb täiesti üheväärsena võistjaga. Ta on õigustatud toimima kõiki protsessuaalseid akte, muuseas esitama ka kassatsiooni kaebust. Ainult abivõistjana ta ei tohi toimida selle võistja väidete vastu, kelle poolel ta esineb. (AKK järelle).

Kaasumine ex lege on selline kaasumine, kus seadus expressis verbis õigustab komissaarseid isikuid

osa võtma protsessist. Nendeks kaasujateks on järelevalve-instantsid, millised funktsioneerivad muidugi ainult kostja huvides. MKS §83 määrab Maksude Talituse esindajaks vastavasse peakomiteesse Maksude Talituse direktori või selle inspektori, kellele alluvas asjas kaebus on esitatud. Kõik ex lege kaasujad on õigustatud võtma osa igal ajal protsessist ja kasutavad kõiki võistjate protsessuaalõigusi.

Enne otsuse tegemist määratakse kindlaks otsustamisalus. Otsustamisalusel Tolli- või Maksuakomitees moodustab:

3. Kaebuse otsustamine.

1) faktiline olustik sellisena nagu ta seisab
Otsus on otsustusmenetluse akt, millega lahendatakse haldusvaidluses esitatud nõue ja võistjate taotlused. Otsusest tuleb eraldada vaheotsused ja menetluskorraldised. Menetluskorraldistega kohtulikud asutised lahendavad võistjate poolt menetlemisel esitatavaid avaldusi. Vaheotsuseks nimetame aga akte, millega lahendatakse menetluskorraldiste vastu esitatud erikaebusi.

Näiteks kui peakomitee tagastab kaebuse, siis teeb ta seda menetluskorraldusega. Selle korralduse vastu antud erikaebuse peale tehtud otsus on aga vaheotsus.

Kohtuotsusest erineb haldusinstantsi otsus selles, et kohtuasutised otsustavad haldusasutiste suhtes alati kassatoorsuse printsiibil. See tähendab, et kohtus ei tohi kunagi asendada haldusasutist, ega tehtud

otsus haldusotsust. Kaebaja suhtes ei või kohtuotsus teda kunagi kohustada ega õigustada, vaid kohus peab seda tegema haldusasutise kaudu.

Maksu- ja Tollipeakomitee aga teotsevad meritoorsuse printsiibil. Sellel printsiibil tehtud otsus asendab kaevatud toimingut täiesti ja kohustab või õigustab kaebajat, kuna kaevatud toiming lakkab olemast haldusakt.

Enne otsuse tegemist määratakse kindlaks otsustamisalus. Otsustamisaluse Tolli- või Maksupeakomitees moodustab:

- 1) faktiline olustik sellisena nagu ta esineb otsuse tegemise momendil. See olustik võis olla hoopis teine maksustamisotsuse tegemisel, sest vahepealt liijuurde uusi asjaolusid asjaosaliste, tunnistajate ja peakomitee enese poolt kogutud andmeil;
- 2) juriidiline olustik sellisena nagu ta esines maksustamisotsuse tegemisel. Kõik seadused, dekreedid ja määrused, mis hakkasid kehtima pärast kaevatud akti andmist, ei oma otsustamisel mingit toimet. Eespool öeldu maksab ka juhtumil, kui seadus, dekreet või määrus, millele põhjeneb kaevatud akt, on juba asendatud uuega ja on kehtetu. MKS § 90¹ alusel on peakomiteed kaebuste otsustamisel kohustatud ametikohuslikult õiglaselt kindlaks määrama maksustamisalused. Seejuures nad ei ole seotud väidetega, mis on avaldatud õiguskaitse taotleja poolt ning nad võivad muuta otsust ka tema kahjuks.

MKS § 90 põhjal peakomitee otsustab kinnisuse printsiibil. Otsused tehakse liht-häälteenamusega, kusjuures häälte pooleks langemisel, otsustab esimehe hääl.

Otsusele kirjutavad alla esimees ja liikmed.

Otsuses märgitakse:

1. istungi aasta ja kuupäev;
2. istungist osavõtnud peakomitee esimehe ja liikmete nimed;
3. asjaosaliste ja nende esindajate nimed;
4. otsuse sisu.

MKS § 92 järele on nõuetav ka motivatsioon, mis peab järgnema ühe kuu jooksul, arvates otsuse kuulutamisest ja saadetakse ära kirjana kaebajale ja Maksude Talitusele. RAO otsusest: 513-II-1935 selgub, et motivatsiooni võib saata ka volinikule. Ripub ära volituse ulatusest, kas peakomitee on motivatsiooni kohustatud saatma kaebajale, või volinikule.

Peakomitee võib rahuldada kaebuse osaliselt või täielikult, või jätta rahuldamata, või tühistada kaevatud otsuse ja asja tagasi saata uueks otsustamiseks asutusele, kelle otsuse peale kaevatud peakomiteele (MKS üldkomisjoni seletuskiri). Juhul kui peakomitee ei saa otseste andmetega kindlaks määrata maksustamisalust, vaid peab seda tegema umbkaudse hindamise teel, saadab peakomitee asja uuesti otsustamiseks kindlasti vastavale inspektorile tagasi, sest vastasel korral ei saaks kodanik

hindamisõ kohta sisulist vaidlust tõsta, või ka oma-
poolseid andmeid esitada. Ühtlasi saaksid juhul, kui
peakomitee ise määrab kindlaks maksustamisaluse, pii-
ratud kodaniku õiguskaitseelised õigused, kuna jääks ära
vaideinstants.

Otsus kuulutatakse peakomitee istungil, ainult
pikemat nõupidamist vajavates asjades võib peakomitee
lükata edasi otsuse kuulutamise, määrates kuulutamise
päeva.